

DAVID URQUHART'IN OSMANLI BORÇLARI HAKKINDA İNGİLTERE'DE BULUNAN NEW CASTLE COMMITTEE'YE YAZMIŞ OLDUĞU MEKTUP

*Dr. Erdoğan KESKİNKILIÇ**

Osmanlı dostu olan David Urquhart** Osmanlı Devleti borçları hakkında 19 Kasım 1875'de İngiltere'de bulunan New Castle Committee Başkanına bir mektup yazmıştır. Mektubun aslı 11 Aralık 1875'de İngilizce'den Osmanlı Türkçesine çevrili nüshası 11 Zilkade 1292 yılında basılmıştır. Baskı yeri belirtilmemekle birlikte İstanbul'da basıldığı büyük bir ihtimaldir. Mektubun Osmanlı Türkçesi ile basılı hali 20 sayfadan oluşmaktadır. Mektubun İngilizce'den Osmanlı Türkçesine çevrilmiş haline hiç dokunulmadan

* Fatih Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Görevlisi.

** David Urquhart, İngiliz Diplomatıdır. 1805'de Cromarty'de doğdu. Fransa, İsviçre ve İspanya'da eğitim gördükten sonra Oxford'da St John's kolejinden mezun oldu. 1827-28 Yunan bağımsızlık savaşında donanmada görevlendirildiğinde ağır bir şekilde yaralandı. Yunanistan ile ilgili hazırladığı 22 Mart 1829 tarihli raporu kabul edildi. 1831 Kasımında İngiltere'nin İstanbul'daki büyükelçisi Stradford Canning'in yanında ateşe olarak görevlendirildi. Türk-Yunan sınırının çizilmesinde rol oynadı. 1835 de Rusya ile ilgili önemli bir arşiv oluşturdu. 1847-52 yılları arasında İngiltere Başbakanı Lord Palmerston'un dış politikasına karşı çıktı. Özellikle Osmanlı Devleti üzerindeki İngiltere'nin politikasının yanlış olduğunu belirtmekteydi. İngiltere'nin 1854 Kırım savaşındaki politikasını da şiddetle eleştirdi. Kırım savaşı öncesi ve takip eden olaylarda İngiliz hükümetine rağmen Osmanlı Devleti'nin görüşünü savundu. Bundan dolayı Türk dostu bilinmektedir. 1855 de Karl Marx'ında desteklediği ve adı 1866 yılında "Diplomatic İnceleme" olarak değiştirilen bir Bağımsız Basın kurdu. Sağlık durumunun bozulmasıyla 1864'de Montrö'de kendini emekliye ayırdı. 16 Mayıs 1877'de vefat etti. Türkiye ve Kaynakları(1833) ve İngiltere, Fransa, Rusya ve Türkiye (1833) isimli iki eserinde Rusya'yı şiddetle eleştiren ve Türk politikasını savunmuştur.

günümüz alfabesine aktardığımızdan, aşağıda görüleceği üzere uzun cümleler ve bazı cümle yapılarında bozukluklar vardır.

Mektuptan anlaşılacağı gibi Urquhart, Osmanlı devlet ve toplum yapısını iyi bilmektedir. Özellikle Osmanlı Padişahı'nın halkına bakışı ve saltanat vazifeleri ile, Osmanlı toplumunun değer yargılarını yerinde saptadığı kanaati edinilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin borçlanma sürecine girişini belirtmekte ve bunun sebepleri üzerinde durmaktadır. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nin uygulanan ilk dış borçlanması 1854 yılında ve Kırım Savaşı dolayısıyladır. Gerçi 1850 yılı Ağustos ayında bir dış borç girişiminde bulunulduysa da çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleşmemiştir.*** Oysa Urquhart bu borçlanma işini daha da erken bir tarihe çekmektedir. Kendisinin 1836 yılında Osmanlı Devleti'ne borç olarak verilmek üzere İngiltere mali piyasalarından toplanan 3,5 milyon sterlini İstanbul'a getirdiğini mektubunda belirtmektedir. Gerçi getirilen bu para dönemin yönetimi tarafında kabul edilmemiştir. Ama Avrupa sermayesinin Avrupalı devletler tarafından Osmanlı Devleti'ne Urquhart'ın ifadesiyle "cebri olarak" sokulmak istenmesinin daha öncelere dayanması (1836) orijinal bir bilgi olarak görülebilir. Ayrıca 1854 borçlanmasının başlangıçta yardım olarak düşünülüp sonradan borca çevrilmesi de entresan bir bilgidir.

Urquhart, temelde Osmanlı Devleti'nin borçlanmasının yanlış olduğunu belirtmektedir. Borçlanmanın dış nedenler bazında değerlendirildiğinde, Rusya'nın fitne ve fesadı ile İngiltere ve Fransa'nın ise Türk halkını ahlaken iflasına çalıştıklarını belirterek Rusya ile aynı amacı paylaştıklarını yazmaktadır.

Urquhart bu mektubunda Osmanlı borçlarından başka konularda da bir takım bilgiler vermektedir. Osmanlı Devleti'nin mali yapısının temelleri, diğer devletlerin Osmanlı Devleti üzerinde oy-

*** Parvus Efendi, Türkiye'nin Mali Tutsaklığı, İstanbul 1977, s.129.; Haydar Kazgan, Osmanlıda Avrupa Finans Kapitali, Ankara 1995, s.121.

nağı politikalar ve kendisine göre Osmanlı Devleti'nin bir takım problemlerinin çözüm yollarını göstermektedir. Zaten mektup Osmanlı Türkçesi çevirisinin kapağında da belirtildiği gibi "Tahrirat-ı Nesayih" diye isimlendirilmiştir.

Bu mektubun XIX. Yüzyıl dünyasındaki devletler politikasını ve Avrupalı devletler ile Osmanlı Devleti'nin ilişkilerinin zemini üzerine çalışanlara değişik bir bakış kazandıracağı kanaati taşıdığımızdan ötürü yayınlamayı faydalı görüyorum.

METİN

(Sayfa 2)

An Garandetre

Möntrö (İsviçre)

Fi 19 November 1875- 19 Şevval 1292

İngiltere'de Düyun Komitesine

Sör,

Komitenin Düyun-ı Osmaniye'yi mebhas edişinden memnun oldum. Bu cihetle memnun oldum. Lakin komitelerde fil asıl düyuna Osmanlı'ya bir emir-i nafi imiş gibi nazar olduğu cihetle de taccüp ettim.

Bu babda ben bilhassa New Kostil komitesine öteden beri Devlet-i Osmaniye canibinde gösterdikleri hayr-ı hevahlığı ki, bu günkü hareket-i hayriyelerine mebnadır tezekkiri ederek beyan-ı hal ederim.

Terakkiyat-ı tedriceye şanıdan olan Devlet-i Osmaniye'nin maliyesine fesad-amil idhaliyle devleti uçurum kenarına getirmiş olan mühlikata dair malumat-ı nafiayı ve münceyata dair vesait-i hareketi onların piş-i mütalarına arz eylerim. Şikayeti haliye anı helaketten kurtarmağa vesile edebilir.

Eğer Osmanlıda daha eser-i hayat kaldıysa.

Buna göre ve sizin reisinize göre eser-i hayat bakidir. Düyun mühlikatını ta'dil ve bilahare külliye imha etmek vesaitine teşebbüs olunmalıdır. Bu vesait-i teşebbüs ezher cihet-i vacip ve bu babda tedabir-i lüzumayı ittihaz behemahal labüddür. Şimdi daha vakittir. Devlet-i Osmaniye eski usul-ü şer'iasına dönmeli. Eğer bu avdet tedarik edilmezse bitti.

Sizin geçenlerde ahvali Osmaniye ile meşgul olduğunuz eyyam Girit İhtilali (*Sayfa 3*) vaktine tesadüf etmiş ve padişahın Londra'ya seyahati devleti muazzamasına tekarrübünüzü teshil eylemişti. Hatırınızdadır ki, ne ihtiramat-ı faika ile nail-i şeref müsül oldunuz. Bir yabancı İmparator'un ahvali hükümetine dair tesayih-i hayriye vermeğe tab-ı seyahata duçar olmayarak fırsat bulduğunuz ne sayıhınız kemayenbegi nafi idi. Zira siz bir hükümet değil idiniz. Zira siz huzurunda bulunduğunuz sultana ve ahval-i hükümetinin keyfiyeti cereyanına alim ve müttali idiniz. Bunlardan başka evveleminde bilinmesi vacip olan malumata haiz idiniz. Şol malumat ki, Osmanlı'nın a'dasının ahvaline vukuf-u kaziyesisidir. O sırada ise hep mesele bu ahvali a'dadan ibaretti. Girit ihtilali tıpkı sizin şerh eylediğiniz suretle cereyan eyledi. Müehhaz vaki-i carinin isbat ettiği vechile Bab-ı Ali kendi kuvvetiyle Rusya'nın kuvvetine vakıf olmadığı müddetçe adüvvüsünün ilan-ı harp eylemesinden beyhude korkarak ihtilal-i mezkuru birden bire bastırmağa mübaşeret eylemedi. Siz İstanbul'a tefehhüm ettiniz ki, Rusya'dan korkmasın. Rusya'nın kuvveti Devlet-i Osmaniye'ye zarar edebilir sanmasın. Siz bu tefehhüm için Osmanlılar'dan daha ziyade ehil-siniz. Bab-ı Ali'ye bildirinizki, devlet için emr-i hail Rusya'nın kuvvetiyle helak olabileceğinde değil, fakat Rusya'yı helak edebileceğindedir. Bu kaziyeyi Rusya bilir, lakin Bab-ı Ali bilmiyor. Rusya'nın teyakkun ettiği şu kaziyeyi Bab-ı Ali'ye teyakkun ettirmeli. Rusya zimam hükümetini erbab-ı basiret iyadesine verileliden beri bu yakini nasıl etti. Şol yakın ki, İmparator Nikola 1828 de "Boğaz kapandığı gibi ticaretimiz mahvolur" kavliyle ikrar eyledi. Bab-ı Ali'nin bu kuvvetini Rusya'nın anladığı kadar Bab-ı Ali kendi anlarsa kafidir. Bu anlayış imla-i ikdame ve icraata şevk verir. Bir kere o şevk geldimi Rusya'nın ve müttetiklerinin ede-

bilecekleri hareket bir kuru tahvifata münhasır kalacağından te-yakkun ederlerki, en büyük mevki-i müstahkemeye malik imişler ve bu mevki-i (*Sayfa 4*) elden kaçırmağa değermiş. Ve görürlerki, düşmanları yalnız tahvifat gönderiyorlar, asker göndermeğe kadir değiller. Rusya icra-i tahvifat eyledikde Osmanlı anlayıvermeli ki, kendi kavidir. Kendi kevvetiyle mahmidir. Ve o aralık ne yapıyorsa hep iyi hayırlı yapıyor. Rusya sulh ve asayişten dem vurdukta Osmanlı anlayıvermeliki, o aralık kendi her ne yapıyorsa fena yapıyor ve kendini tehlikeye atıyor. Zira demektir ki, Rusya cereyan-ı umurdan memnun Osmanlı Devleti ona kendi eliyle İstanbul'u terki icap edecek hizmetlerde bulunuyor. İstikrazat hizmetleri gibi.

İstikrazat için bir tarih-i takrir edenizki, bununla maliyenin şimdiki usülü helak-i vusula girişinin esbabını ictihat ediniz.

Ben, size mukaddima bu tarihe dair malumat-ı atika vermiştim. yeni şeyler için komiteniz azasına müracat edersiniz.

Rusya, Edirne muahadesiyle Osmanlı'ya 6 milyon tahmil etti. Bu hamil-i kerandan ğarazı ne idiki, Rusya'nın kendi ikrarıyla bize malum oldu. Rusya'nın şol ikrarı ki, Kont Neslerodon Grandüka yazmış olduğu mektubunda "İmparatorun politikası" diye mü-sarrahtır.

Bu tasrihten anlaşılırki, Rusya'nın muradı para değil, ancak Osmanlı'yı veremeyeceği derecede borçlu itmekmiş.

Rusya'nın garazını tebeyyün için elimizde daha açık deliller var. Ama burada tadata mahal yok. Ez'an cümle memleketini eda-yı düyuna rehin için ber mucibi muahede 10 sene zabt edecekti. Niçin zabt etmedi. Rusya dediki, "Bunlar ötekiler (diğer rehinelere) kadar Osmanlı'yı ezecek derecede ağır yük değil. Ama mevkiinin anah-tarını elimize verir. Ve Osmanlı'yı bu licam ile elimizde tutmak kolay olur. Ve düyun sebebiyle vücudu hareket-i ihtiyariden kalıp senelerce Rusya'nın nüfuzuyla müteessir olması icap edeceğinden bizi tahrik ettiği gibi (*Sayfa 5*) kendinin yıkılması lazım gelir."*

* Recanto Events isimli kitabın 205-106 sayfalarının ransum (feda) bendi mütalaa oluna.

Rusya'nın bu hali abes oluyordu. OI vakitki Müslümanlar kendi kendilerine ezher ciheti gayret ve hamiyeti ile 3 milyon kadar tedarik edip verdiler. Rusya müslümanların bir gayretle uyan-dıklarını gördüğü gibi bakiyesini bağışlar gibi riya etmeğe kendini mecbur buldu. Müslümanların bu gayreti İngiliz malidarları ta-raflarından arz olunan 3.5 milyon karzı hesabül düyunata der ey-lediklerinden sonradır. Bu kıssa-i reddi benim yazdığım bazı ki-taplarda görmüşünüzdür. Burada muhtasarca nakl edeyim. İngiliz malidarlarından istahsal edilen 3.5 milyon arz-ı karzı İstanbul'a ge-tiren ben idim. Evet 1836 salında ben müslümanların şeriatı şe-rifesinde olan kuvveti ve bu kuvvete müslümanların itaati iyice bil-medğimden onları şu para ile Rusya'nın şerrinden kurtaracak bir hizmet etmek hayaliyle İstanbul'a gittim. Paralar cebimde idi.

Reis Efendi-Akif Efendi- bana dediki, "Eğer müşkilatta dost-ı sadık isek ne nasihat verirsen istakraz itmemi dersin. Yoksa gayret-i fedakarlık ile müşkilatı ref'i etmi dersin. Lakin ben müslüman devletin müslüman memuruyum. İstikraz yapmak elimden gelmez. Zira dinimize muhalif bir şeyin ihdasıyla ve evlad-ı ahlafımıza bar-ı nakil tahmiliyle günahkar olurum. Halefim olacak reis efendi bu istikrazı tanımayıp der etmeye mecbur bulunacağından ben mür-tekib-i makulesinden sayılırım."

Devlet-i Osmaniye 1854 yılı teesüf iştimaline kadar istikraza esir olmadı. Vaktaki, Lord Palmerston, Osmanlı hakkında efkar-ı umumiyeyi bittahrik celbe (*Sayfa 6*) mecbur oldu dediki, "Türkiye ne Lehistandır ne Sibrya" Lakin Osmanlı'nın büyüklüğünü ima edecek olan "Nede burjuvadır." hakikatını söylemekten ictinap etti. Zira düyuna ithal etmek efkarında idi.

Düyun-ı Osmaniye 1853 te başlamayıp fakat İngiliz ve Fransız iane diye müdahale ettikten sonra 1854 vukuunu dikkatle mütalaa lazımdır. 1853 de Bab-ı Ali Rusya'ya harp yani harb-i şer'i ilan etti. (Usulu harb-i şer'i evvelemirde Asakir-i Osmaniye'nin ettiği olup sonradan iane diye gelenler ne entrikalarla müdahale ettiklerine dair malumat için bu babda yazmış olduğum kitaplarıma mü-racaatını ihtar ederim.)

Osmanlı bu harbi ilan ettiğinde parayı nereden ve nasıl buldu? Buna dair malumat o vaktin gazetelerinde tab ve neşr olundu. Ama dikkatle okuyup anlayan yoğdı. Parayı ilan-ı harbi rey eden Meclis-i Umumi buldu. Tedarik etti. Ecnabının parasını istikraz için rey vermedi. 1854-55 de istikrazatı bil kefalenin şurut-u esbabını siz pek iyi bilirsiniz. Karz-ı İlane namıyla bu düyunu kabule Babı Ali'yi cebr ettiler. Şunu da biliyorsunuz ki, Karz-ı İlane olunmadığından başka -zira İngiliz hükümeti oraya asker göndermeğe mani oldu.- paralar Karz-ı İlane edebilecek zamanda verilmedi. Zira para 1855 Ağustosunda İngiliz hükümetinin eline girip teşrini sanisine dek çıkmadı. Maksat yalnız tahmili duyuna münhasır değildi. Rusya düşman olduğu için düyuna müstağrik etmeği istedi. İngiliz ise dost suretinde olduğu için ifsad-ı ahlak ile sefahata gark eylemeği diledi. İngiliz ve Fransızın tesadüfü olan dostluğu ile temviye edilen istikrazat paraları güya Memalik-i Osmaniye'nin menabi-i servetini açarak tezyid-i varidat eder gibi gösterildi. Türkiye Avrupa nizamat-ı cemiyetine aza edildi. Avrupa hükümetlerine taklide sevk olundu. Borsalarda kırdılar. Açığa zorlandı. Bu sevk-i cebr Türkiye'yi tehlikeden başka bir şeye sürmedi.

(Sayfa 7) Devlet-i Osmaniye'nin şer-i'asına göre memleketin varidatı men haysül usul maktu ve muharrerdir. Maktu' varidatın tedric ile tezayide istidadı mevcut. Ama bu tezayid-i tedrici hasılat-ı hakika ile müyesser olur. Yoksa öyle yapma ve uydurma vesaitle olamaz. Memalik-i Osmanlı serveti ziraatedir. Ziraatı tezyid ve tevsi için mesala şimendifer icap değildir. Vacip olan şudurki, Ticaret muahedelerinin tahmil ettiği rusumat-ı sakile ref' oluna. Yollar ve nehirler nakliyatı teshil edecek surette açıla.

Bu yolla ziraatteki ıslah kuvveti artışı gerçekleştirecektir. Böylece aşar vergisi de artacaktır.

Eğer İngiliz ve Fransız Osmanlı'ya dost olsaydılar istikrazattan teşvik yerine mani olurlardı.

Osmanlı istikrazata başlayınca ne vartaya düşebileceğini görebilmek için 4 gözlü olmak lazım değildi. Hazır para istikrazat ile

ifsad-ı ahlaka sebep olup Osmanlı'nın eski faziletini olan namus ve vakarı hesabul ihtilat halel getireceği adeta aşıkardı.

Yine birinci borçlanma usulünü araştırmaya dönelim.

Tedkik edeceğiniz ve izahı tam ile şerh eyleyeceğiniz mesele şudurki, Devlet-i Osmaniye ile Rusya arasında muharebe için para lazım değildir. 1854 de divanın para tedarikine ihdiyacı bu harbin yalnız kuvvede bir harp olup fail ve amil bir harp olmadığından neş'et eyledi. Osmanlı askeri Tuna boyunda Rusya askeriyle savaşıırken Rusya'nın isteği, kemal-i emniyetle geçmekti. Demekki, "Deklarasyo duparı"nın ihdas ettiği "ta'til-i kuvve-i bahriye" hilesi ile deklarasyonun ortaya çıkan tarihten mukaddem veya 1854 de mevcut imiş ki, Osmanlılar her savaşta boğazı kapamak adetleri iken kapayamadılar. İngiliz ve Fransız müttefikleri gelmesiyle boğazı kapatmayıp Rusya'ya (Sayfa 8) büyük hizmet ettiler. Kimse şimdiye kadar bu meseleye bir şey demedi.

Bu muharebe Rusya'nın hezimete uğramasıyla sona erdiğinden (zira Silistre muharebesini terk ve memleketinden ricatı muharbeyi bitirmişti.) Osmanlı bir para borç etmeyerek fütühatından istifade ederdi. Eğer müttefikleri olmasa idi. Lakin müttefikleri Rusya'ca kesirül fevaidi ve binamaleyh Osmanlıca kalilül menafi' bir Si-vastopol mharebesi temdid ettiler.

Rusya bu muharebe için tam iki yıl tedarikte bulunmuşken 1853 de memleketini tahliyeden sonra ricate azm etmişti.

Rus askeri memleketini bir mukavemet görmeyerek istila eyledi. Zira İngiliz süferası harp meydanında Purut'tan Tunaya yani Rusya'dan Türkiye'ye naklini istediğinden Osmanlı'nın mukavemetine mani oldular. Eğer mani olmasalardı askeri hareket için bir senede ancak eyyam-ı kalile müsait olan purut üzerinde muharebenin devamı mümkün olamayacağı cihetle Osmanlılar istilaya mani olacaklardı. Türk-Rus savaşında tedbir boğazı kapayıp Rusya'ya aman dedirtmekten ibarettir. Mevkiyi görmeyen cahil bu meseleyi işitince "Türk bunu yapamaz. Zira yaparsa Rus askeri Pu-

rutu geçer ve Memalik-i Türkiye'yi istila eder." gibi bir itiraz eder. Bununla bahsi kazandığını hayal eder. Muhasebe-i sabıka vukuatı bu itirazın abes olduğunu gösterir. Rusya, Osmanlı'nın boğazı kapatmakla boğazını sıkacağına bildiğinden her tarihte ve her halde bu boğazı kurtarmağa çare aradı ve bulamadı. Eğer karadan yürümekle çare bulmak mümkün olsaydı çoktan yapardı. 1853 de memlekete girmesine müsamaha olunacağını kesin karar etmedikçe duhula cesaret edemedi. Mahaza Tuna boyunda muharebeler başlayınca Osmanlı müttefik devletler enrikasıyla zabt etmek tedbirini ittihaz mecbur oldu. Osmanlı bunu yaparsa yani boğazı kaparsa Rusya'nın ne yapabileceğini ben size söyleyim. "Rusya geri kaçar" nasıلكi her tarihte Osmanlı onu hafife aldıkça böyle yaptı. (Sayfa 9) Şu noktaya dahi dikkat ediniz. 1836 da para için ne olmuş idi. Benim sunduğum borcu Bab-ı Ali kabul etmemişti. Kabul edeydi ne olurdu? Rusya paraları kabul edip cebine koyardı. Bende Osmanlılar'a hizmet ediyorum haliyle Moskova'ya hizmet etmiş olurum. Nasıلكi, bilinçle dava eden kimseler niyetleri iyi olduğu halde bilmeyerek ettikleri gibi benim o hizmetime Devlet-i Omaniye'nin sonradan düçar olduğu ve bu gün sıkıntısı görüldüğü halin takdim ve tesrih eylemiş olurdu. Bereket versinki, o vaktin Osmanlı müslümanlarının hıfz-ı vatan ve heba-i istiklaliyeti husulünü uyardırmak şanınıdan olan usul-ü atıkasına uygun bir karar ile say ve gayret eyledi. Uyanık kahramanlar arasında rusum ricati iktiza etti. Alacaktan ve Silistrede oturmaktan vazgeçti. Usul-ü atıkanın mali kuvveti maliyeyi tesis eden kavaide de iyi görünürki, hiç bir teklifi hasılatın nihayet hamsını geçmemek şartıyla layetegayyer mukarrerdi. Bir fatihki, bir şey tayin eylemiş halefi onu bozmağa kadir değildir. Her sultan eslafın ahdına bağlıydı. Tekalifi ihdas etmek üzere tertip edilmiş meclis yoktu. Hasılı biri gelip yapabilmek öteki gelip bozabilmek abesleri o radde malum değildi. Teklif meselesinde tarik-i mürettip yalnız tevzi'i ve tahsil edecek ihdiyar meclisinden ibaret idi. Rusumata gelince Roman İmparatorluğu'nda olduğu gibi %3 idi. Bu rusumatın hasılatın masrafı mukannen olup yollara ve köprülere ve limanlara ve cümle tüccar uğruna mahsusu idi.

Maliyeye isabet eden birinci darbe-i ahlak 1838 ticaret muahedesidir. Benim yaptığım muahede-i ticaret malumunuz olduğu vechile hükümetin tahrifatıyla %9 ve %12 gibi kemmiyet ilhakatıyla bozuldu. İhracat üzerine rusumat-ı müsemmemat bazı eşyadan on kere rusum alacak bir hesap ile vaz' olundu. Bu muheddesad müslümanların dinine ve kanununa ve örfine ki, anlarca hepsi bir usule racidir. (Sayfa 10) Muhalif olduğundan halis müslümanlar bu muharremata el sürmekten ta'ziz eylemeleriyle rusumat emaneti Rumların ve Ermenilerin ve Yahudilerin ellerine düştü. 1853 te ilan-ı harb edildiği tarihte hal işte bu halette idi. Rusya malum olduğu üzere Osmanlı'yı düyun ile boğmaya çalışmış ve 1836 da nail-i meram olamamış idi. 1836 ile 1853 mabeyninde usulü şeriyye gereği gibi zayıfladığından Avrupa ile ihtilatı semere peyda etti. Ecanibten istiane efkarı "efkarı cedide" oldu. Süfera-i ecnebiye ile bir zarar-ı zahiri görülmeyen sıkı fıkı görüşmekten 1846 da benim müşahede ettiğim mevani'i şeriyye yavaş yavaş ber taraf oldu. Bir de esna-i muharebede istikrazat kabul olunvermesiyle bütün bütün musahele olunup Bab-ı Ali her koşan faizciye açık Bab-ı adi oldu.

Dahilde tezyid-i varidat ile mesarife karşı gelmediğinden ele hazırca para geçirmek yolunu tuttu. Nasılki, eşhas dahi devlet gibidir. İstikrazla para tedariki daha kolay gelir. Hükümet bu istikrazata muhtaç oldu. Yalnız, "varidat-ı tezyid edecek" diye efkarda terakki eden şimendifer için değil mesarif-i adiyesiçün dahi hacat-ı mes etti. Varidat benim bildiğim yekünden 4 kat tezyid olundu. Ama mesarif 5 kat. Rusya'nın 1829 da 6 milyon istikraz ile eline almak istediği Osmanlı yekünü 200 milyon liradan ziyade düyun-ı müsemmemata düştü. Düyun-ı Müsemmemat dedik. Zira miktar-ı düyun yalnız isimde olup meblağ-ı sahiha gelince yarıdan ziyadesi eline geçmedi. Halbuki faiz daima yüz namı üzerinden hasılat-ı hakikaya hesabından değil.

Hakikat Devlet-i Osmaniye o büyük o şanlı devlet murahabacı yahudi eline giriftar olmuş şahsı ferdelbali derecesine indi.

Bu düyun Rusya eliyle olmadı. Ama netice hep bir. Çünkü Rusya'nın meramı Osmanlı maliyesinin düyuna istiğrak ile iflasa karin olması idi. Bu olsun da (*Sayfa 11*) kimin eliyle olsun.

Eğer Osmanlı maliyesini kurtarmağa çare bulmazsa mevki-i mühimmin miftahı Rusya'nın eline geçecek. Ben miftah meselesiyle herkesin anladık zu'm ettikleri manaya ima etmiyorum. Ancak Rusya maliyeyi meramı üzre nüfuzu altına almak arzusuyla geçende icra ettirmeğe zafer bulduğu vak'a-i malumaya ta'riz ediyorum. Mademki Bab-ı Ali bunda Rusya'ya işga ettiki, Rusya'nın bunda elbette bir oyunu vardı. Temmetatını dahi değilmiki devam etmesi lazım gelir. Devletin idaresine ihdiyacat-ı maliyeden dolayı teşrik edildi. En küçük umurda bile onunla müşavere ve mücadeleye tenzil olundu. Demekki, Rusya şimdiye dek diplomasi ile ve bazı eyaletleri ayaklandırmakla yapamadığı işi bir banka ile berecek ve Osmanlıyı malca himayesi altına alacak. Ona göre polikaca himaye kolaydı. Zira usulsüz bir şey. Çünkü bunun için harçten bir kaim dahilden bir havf icat etmek kafi. Lakin malca himaye güç. Zira Rusya'nın maliyesi Osmanlı maliyesinden daha iyi bir halde değil. İkisi dahi hakikatta birbirinden farklı olmayan açık ile uğraşıyorlar. Yalnız şu fark varki, Rusya'ya itibar veriyorlar. Osmanlı'nın haline gelince mübalağa ediyorlar. Rusya maliyeyi ele almak için kabiliyet-i mütalasınca kendi maliyesine bazı tedabir icrası diye gözlere perdeler çekerek Avrupa piyasalarda para bulur ve ehl-i garbın parasıyla icra-ı meram eyler.

El yevm Bank-ı Osmani ünvanıyla mevcut olup umur-u hükümete nüfuzu olan sarrafhanenin imtiyazatı "cedide"sini ihdiyacat-ı maliyeye dair maliyece bazı ince manevralarla kendi bankasına yütüp mümkün olduğu halde Hükümet-i Osmaniye'yi eline alacak gibi görünür. Bab-ı Ali'nin namına tahmilü edası mümkün olmayan bir düyun-ı taahhüdü dahi bu dediğimi tasdik eder. Şöyleki ben bu mesele üzerine efkârımı yazarken "Mond" ismindeki Fransız gazetesinin (*Sayfa 12*) 17 November tarihli nüshasını getirdiler. Londra'nın "Daly News" jurnalinden nakille "Central İgnatief sultana Rusya'nın kefaletle bir istikraz-ı cedidi arz eyledi" mealinde İstanbul'dan bir telgraf yazmış.

Tevarih-i Osmaniye bu devletin nice kere düşmüşken her birinde kolayca kalkışından fazla kesb-i kuvvet eylediğine çok misaller gösterir. Bu hükümeti anlamak için batını salif vekayiini mütalaa kafidir. Devlet-i Osmaniye mevt-i düyunundan sonra ba'is etmek mümkün ve sehildir. Ben bunu herkesten iyi bilirim. Belki osmanlılara dahi ihtar etmeliğim lazımdır. Zira eski vaktin adamlarından hemen bir kaç kimse kaldı. Bakiyesi göçtüler.

Benimle maliyeye dair birinci kere istişare eyledikleri tarihte Osmanlı'nın bilcümle varidatı 4 milyondan ibaret idi. Askeri tanzim olunmamış, kimileri Navarin'de telef edilmiş. Yeniçeriliği lağvın netice-i tabiiyesi olan eyalat-ı ihtilalatı ve ecanibin Yunanistan ve Rusya fitneleriyle ihlalatı ve Tuna boyunda Rusya'ya 10 yıl hakkı tasarruf veren ve inzarı alemde devleti mahv eyleyen muahedenin imzası gibi mehlikatı dahi mevcut bulunmuş idi. Şimdi uğraşacağımız şeyler bunlar gibi işler değil. Çalışacağımız şey Osmanlı'nın namusunu tahrik kaziyesinden ibaret. Osmanlılar her ne kadar Avrupalılar ile ihtilat eyledilerse de haliyle içlerinde namuslu gönüllüler var. Osmanlıları her tarihte ve her müşkülde uyandıran halet namus idi.

Yalnız ben ömrümde dört kere gördümki, Osmanlı "ar" kabul itmemek için bütün Avrupaya karşı kordu.

Birincisi; Navarin neticesi olan bir zaafiyet vaktinde düvel-i erba'nın cebrine karşı protokolu imzalamadı. Niçin? Namusuna dokunduğu için.

İkincisi; 1839 da Rusya ve Avusturya bilittifak Macar ve Leh mültecilerini talep babında ilan-ı harple tahvif ittikleri hengamda Osmanlı red ile cevap verdi. Niçin? (*Sayfa 13*) İltica edeni talep-i kaziyesi namusuna dokunduğu için. Diğer iki devlet tahvif etmedilerse Bab-ı Ali'yi tesahip dahi itmediler. Vakıa bu devleti red edişi istihza ederek olacağına fedakarene bir kahramanlık suretinde oldu. Lakin bu suret Osmanlı'nın kendi kuvvetini ve Rusya'nın ve Avusturya'nın zaafiyetlerini bilmezlikten neşet eyledi. Bu devletler harb-ı ta'di idebilir sandılar. Onlar ise muktedir değillerdi.

Osmanlılar mültecelere müsafir dediler. Müslümanlarca misafir "zayfullah" dır. Müslümanlar da mültecileri kabul "muktezayı efkar politikaya" ile hesap olunmaz. Mülteci "Allah misafiri" olduğu için kabul olunur.

Bu itikatta olan insanı kamil elinden mülteci olmak talebi namusuna dokundu. Evet dilenciden ta padişaha kadar herkesin namusuna dokundu. Bani-i Devlet Osman'ın oğlu Sultan Abdülmecid'in reddiyede söylediği kelim mazbutumuzdur. Devletlerin meramı ser katibi vasıtasıyla heber veridikte hemen birdenbire ve bila mütala' barut gibi parlayıp "Ben bu saltanatın padişahı iken en edna tebamdan velev kabahatli olsun hakkı himayeyi selb edemem. Benden melcei ve penah olmak hakkımı selbmi edecekler. Bu selb olunacağına saltanat selb olsun" Bu ifade tebasından her müslümanın gönlünü tırmalayan namusun tasviri idi. Böyle olduğu pek iyi bilirim. Ol vakitler Memalik-i Osmaniye'yi şimalden cenuba gezmekte idim. Her müslümanı bu gönülde gördüm.

İngiltere ile Fransa tarafından Osmanlı tesahip olunmadı. Değişim üzerine itiraza mecal vermemek için şunu ilave ederim. Osmanlı'nın şu hareketi namusu Avrupa'yı dahi tesire mecbur etti. Lakin bu tesir İngiltere'de bir hafif nümayişe ve sultan der edip iş bittikten sonra Fransa tarafından bir mektub-ı resmîyeye mahsur kaldı.

Üçüncüsü; 1853 Bab-ı Ali müttefiklerine rağmen ilan-ı harp eyledi. (*Sayfa 14*) Bu dahi namus içindi. Mençikof'un notasını istedi. İstediki, "Sultan hatak ahdettim" diye ikrar eylesin. Böyle bir iftiralı teklif Sultanın namusuna dokundu. Ba'de Viyana Kongresi'nin teklif ettiği şey yine bu idi. Fark yalnız şuki, Mençikof notasındaki "Hatak-i mantıkî muahede" yerine "Hatak-i mefhumu muahede" yazılır. Sultan bihak red eyledi ve ilanı harbî kabul etti.

Dördüncüsü; Yeni olduğundan hatırlardadır. Girit meselesinde hep devletler Osmanlı'nın aleyhine hareket edip isyanı açtıktan açığa azdıracaklarında.

İngiliz dahi o devletlerden hariçte değil idi. Her ne kadar bu günkü, Herzogovin herzesinde olduğu vechile hayadıya iane açan bir Lord rusul yok idiyse de İngiliz hükümeti insaniyet namıyla setre iane eyledi. Asilere hareketlerinde hürriyet vermek için kimileriyle Osmanlının ablukasını bozarak karıları, çocukları Yunanistan'a nakl ettiki, o meskun yerde ihdiyaç ve mezellele helak oldular. Bu meselede devletlerin hareketi gayet namussuz oldu. Zira Yunan ahali cinayet ve bu caninin sebat-ı vücudı onların himayesiyle mütehakkık idi.

İngiltereli Lord Palmerston efendisi bulunduğu tarihte anın muradını oynatmak için Yunan sularına bir filo donanma gönderip bütün Avrupa'yı kendine güldürecek surette Atina'yı vurmak istedi. İşte bu İngiltere müttefiki olan Türkiye de Yunan haydutlarının yaptıkları isyana karşı bir iki lakırdı söylemek istemedi. Bu isyanı medid (men nisan 1866 ile K.Evvel 1868 ikibuçuk sene devam eyledi ve Osmanlıyı 5 milyon lira mesarife soktu.) esnasında Rusya İmparatoru karındaşı kızı Olgaya cehiz olmak üzere Girid'in Yunanistan'a terkini talep eyledikte Sultan'ın namusuna dokundu. (*Sayfa 15*) Verdiği cevaptan yalnız şunları burada kaydedebilirim. "Bunu imzaladıktan sonra bir daha saray eşliğinden nasıl ayak atayım. Halka ne yüzle bakayım. Tahtımın ve ecdadımın hatak namusunu imzalatmak istiyorsunuz. Ben bunu irtikab edemem." Bu cevap üzerine sultanın adı "inad" oldu. "İnad Sultan" Avrupa'ya getirildi. Paris'te bir takım masnuat ve mezhurafat ve tezyinat-ı askeriye ile gözleri kamaştırılmak murat olundu. "Kalb-i Şahaneyi izhar-ı haşmetle tasgiratın ser inad bezmin oldu." hül-yasıyla talebe-i sabıkı Fuat Paşa'ya açtılar. bu kere yalnız Girit değil Yenişehir ve Tırhala sancakları dahi beraber Yunan'a terk olunması luzumunu ve red olunduğu halde işte bu erbab-ı haşmet ve şevket Avrupa'nın hep birden kıyam edeceğini imalarla elkay-ı ra'b eylediler. Fuat Paşa dediki, "Saltanatın bekası vacip değil ancak icra-i vazife vaciptir. Bizim katilimiz olabilirsiniz. Lakin bize bilihtiyar zehir yutturarak katli nefis ettiremezsiniz."

Herzegovinde isyan daha bir kaç ay Girit gibi yıllarca sürmedi. Ama oldu olmadı Karadağ'a Türk terhatı münteşir oldu. Şüphe

yokki bu neşriyatı edenlerin ğarazı Sultan Abdülaziz'i tebasının gö-
zünde tahkir ve tasğir etmektir.

Bosna, Türkiye'nin en nazik kıtasıdır. Coğrafyaca mevkii sa'ib
ve terki-i mahsusı memnu' ve tab hadidelmizaç Türk olayan müs-
lümanlarla meskun. Bence bu sene ihtilali Rusya'nın tedarik ede-
bildiği alattan en ziyade hilekarane olanıdırki, bais şekvi aradıkça
anı tahrik eder.

Fi 1862 "Tirant" nam sefineye dair mesele esnasında Mösyö
Tovanlık bir mektubu üzerine verdiğim nutukta Avusturya'nın
"Ta'til-i Kuvve-i Bahriye" hususunda ianeye ne keyfiyetle sevk
olunduğu beyana mecbur olmuşdum. Mücessemizle bu mesele bey-
ninde münasebet mevcut değil gibi isede beynelvukuatın alakaya
ve ikisini (*Sayfa 16*) bir plandan zuhura gelmiş derecede gösterecek
asla sizi irşad için o nutuktan hatırımda kalan başlıca kelimatı zikr
edeyim.

".....* Avusturya mevkuaca İngiltere'de ve Fransa'dan
başka bir haldedir. Ta'til-i istilayı Venedik ve tardı Papa ve tefrik-i
Macar "ve ihtilali Bosna" ve ibtali Galisya ve muharebe-i Hulustin
meselelerinde rüşvet gibi verilen şeyler her nekadar Fransa'dan ve
İngiltere'den çıktı zan olunduysa da bunların menbai Londra'dan ve
Paris'ten gayri yerdedir."

Bu nutukta Bosna ihtilali Avusturya'ya muzır Türkiye'ye değil
gibi irad olundu. Şu sebebdendirki, Rusya için Bosna iki taraftan
herbiri aleyhine mesela birini zabt diğerini der gibi bir oyun işine
yarayacağı suretle iki yüzlü salah kabilinden alettir. Şimdi Avus-
turya bu ihtilali bastırmak için Osmanlı ile ittifaka muhtaçtır. Bu
vaka Yunan haydutları meselesine benzemezki, ültimatom gön-
dermek zamanı olsun. Lakin 1869 Dalmaçya ihtilalinde Sultan Ka-
radağlıların tadiyahını men etmekle Avusturya'ya iane ettiği gibi bu
gün bir hükümdardı. Mecnun-ı Vükelasının elinden kurtararak
Cenab-ı Padişahiye meyl ettirilmeye çalışılmaktadır.

* Asıl metinde de boş bırakılmıştır.

Şimdi zarar hazır bu olmayıp düyun meselesi olduğundan Osmanlılar için tezkar-i nafi' bir madde ile Herzegovin meselesini hitam eyleyim. 18 Teş.Evvel. 1867 tarihiyle Fransa, Rusya, İtalya, Prusya Bab-ı Ali'ye şu notayı "ber mealde" resmen tebliğ ettiler. "Düvel-i Erba' Türkiye'yi kendi hareketine bırakarak hareketinin intac edeceği mesuluyetten teberri ederler." Bab-ı Ali bu notayı alıncaya kadar Yunan'a ultiमत göndermemişti. 3 Kanun-ı Evvel 1868 Yunan hükümetine ultiमत gönderdi. Yunan ilan-ı harbi has edip talimat almak istediği sırada yani 9 mine Yunan isyanının Londra sefiri Atina hükümetine şöyle yazdı. "Rusya sefiri Baron Burunufeköre (*Sayfa 17*) alehusus muharebeden ihtiraz etmek lazım. Zira diğer Hıristiyan ahalinin ianeleri me'mul değil ve Rusya yardım edemeyecek". İşte o vak'a nasıl idiye şimdi Hersek vak'ası da tıpkı öyledir.

Şimdi çalışacak iş düyuna çare bulmaktır. Nice düyunu aslından kal' etmek lazım. Yoksa faizleri verebilmeğe tedbir almak değil. Meselenin mühim noktası işte budur.

Bana kalırsa Osmanlı buna çare bulur. Eğer hakikat-ı hal kendisine bittefhim istikraz denaati ne derece namusuna dokunduğu anlatılırsa ve Osmanlıyı harap etmek isteyen düşmana aldanmış olduğu kendisine bildirilirse bu haleti mühlükedenki, siyasetce kendi nefsinin katl etmekten ibaretti. Kurtulmağa çalışmaları ve dinlerine muhalefet ve dalalet etmiş olduklarından tevbe-i nasuh etmeleri farzdır.

Hülasın çaresi bu si' ve bu tevbe ile tedarik olunabileceğinden kendilerinin himmetlerinden başka bir şeyle kurtulamazlar. 1836 da Moskova borcundan kurtulmak için ettikleri gayret bu babda misali kafidir.

Bu çareyi tedarik babında irad-ı cüziyata muhal musait değil. Ancak vesail-i kafiye mevcut olduğuna benim kanmış ve inanmış olduğumu size ifade edebilmek kafidir. Şol vesail ki, şimdi Devlet-i Osmaniye düyunu kaldırmak için bir hareketi hafife ile tedarike kadir. Şol düyunki, mukavelatı masnua üzerinden tediye olunmak

lüzum gelmez. Bu tedarik için hareket-i hafife dediğim padişahın dahiliye nazırındır. Yoksa soyucu ecanib sarraflar nazırı değıl.

Bir Osmanlı padişahı için amel-i salih gösterip tebasını kendinden temin edecek ve müdahalatı ecnabiyeden kurtarıp istiklal ve namuslarını iade eyleyecek gün işte bu gündür (*Sayfa 18*) Bir yandan şu borç habisini def' bir taraftan da menabi-i serveti kapatan nizamata ve muahedat ünvanlı mevani' def etmeli.

Bu mevani' ikidir. Biri kara gümrükleri ve rüsumat-ı müteaddideki, 1838 muahedatı ticaretinin hükmi kalmamışsa da bakiye yadigarındır. Diğeri de arazi-i miriyenin keyfiyeti tasarrufu.

Bu araziki, eşhasın olmayıp "beylik" tir. Keyfiyet-i tasarrufu hiç bir maniaya çarpmaksızın tevsi' olunabileceğinden kıymet-i hakikiyesi tezyid ve binanaleyh varidatı terakki ettirilebiliyor. Ziraat ve hareşatı tezyid ederek tezyid-i varidat edecek daha çok şeyler varsa da bu radde ta'dadına mahal yok.

İşaret ettiğim rusumat ziraate ve ticarete manidir. Biananaleyh tezyid-i varidata manidir. Unutmayınız ki, Osmanlıların usul-u atıkaca idare-i maliyeleri ne kadar sade idi. O sadelik eylediki, müzareî dönüm dönüm tezyid edip hasılatı ve benabirin varidatı ziyadeleştirir eyledi.

İşte bu usul-u makuledirki, Avrupalılar vükelayı devleti bittegalit topraklara vergiler icad ettirerek bozdular. Verdikleri nasihatın neticeleri ise "Devleti Osmaniyece cüz'i hasılat getirecek olan rusumat" icadıyla maliyeyi harab eylemektir. Şol maliyeki, anın varidatı hakikiyesi ahalinin kendi muhatabları elleriyle tevzi ve tahsil eylemesi lüzum gelen tekaliftir. A'şar usulünde ne denli faideleri var. İltizama lağv ile ahaliye bırakmak da ne kadar adalet ve menfaat var. Onlara anlatmalı. Ahaliye bırakmak ki, asıl teşîr budur. Mukaddema Suriye'de sonra Avrupa'da (Tahmis namıyla) tecrübe olunup çok faidesi görüldü. Ta'mim olunacak yere Rusya'nın müdahalesiyle terk edildi. Beş senelik varidatı kıyas tutarak bir hesabı vasat bulmakta zülüm var deyü Rus acenteleri Bul-

garları iğfal ederek ve maliyeye peşin veren mültezimleri ve taşralarda mürabahacıları alet eyleyerek şikayetler açıldı. Bu müdahale ve iğfali (*Sayfa 19*) ben anlamıştım. Hakikatını bilen bir Osmanlı bu günlerde bana beyan ile tasdik eyledi. Şayanı dikkat mevaddandırki, İskender'den mukaddem düvel'i kadimede olduğu gibi Devlet-i Osmaniye mesarifi harbiye fevkaledede için "Hazine-i Enderun" ittihaz etmişti. Bu yi sultan biriktirirdi. Ama kendi malı değildi. Hatta iktaza-i kati'yesine fetva olmadıkça ne vezir ne sultan açamazdı. Bir padişah vefat ettikte, cesedi kapı arasında bir hasır üstüne yatırılıp halefi olacak padişaha bilcümle vücudu devlet huzurunda Şeyhülislam tarafından "hayalhaneî saltanatta kamkarın akıbeti bu" gibi gösterdikten sonra "pederiniz yahut biradeniz bunca tasarruflar edip işte şu kadar mal bıraktı." deyü Hazine-i Enderun sandıkları açılır ve defteri yaptırılarak irae edilirdi. Sultan Selim-i Salis vaktinde ihtiyacı zaruriyeye değin bu Hazine-i Enderun mevcut idi. 1868 ve 1869 da Rusya muharebeleri ve Navarin'den sonra gemiler inşaaası ve yeniçerilerin mahvı ve asker tanzimi gibi büyük işlerin ihdası rusumat ve istikrazat ile olmayıp bakiye-i servetle yaptığından anlaşılıyorki, Sultan Mahmut dahi bu hazineyi ihya eyledi. Ol vakitten sonra vücuduna vakıf değilim. Lakin şunu dava edebilirimki, şimdiki padişah sultan Abdülaziz Hazine-i Enderun ittihaz eyledi. El yevm bununla ne kadar altın var. Şu düyun hasılatını mahv için ne miktar para lazım diyemem. Fakat bu padişahın vatan ve devletini tahlis hususunda ecdad-ü izamdan geri kalmayacağını söyleyebilirim. Luzumki, size bu meseleyi bilesiniz ve bana hassaten haber verildi. Sultanın para birikdirişi böyle işler anlamağa kabiliyeti olmayan Avrupalıların zannı gibi hırs ve tamadan olmayıp ancak işaret ettiğim "Hazine-i Enderun" imlası içindir.

Şimdi şüphe götürmeyen mesele şudurki, eğer borçları mahv etmeğe padişah (*Syfa 20*) ikna edilebilirse padişahın bu ameli salihî bütün müslümanları ve hep tebasını öyle temin eder öyle celb eylerki, herkes uğruna kurban olur.

Devlet-i Osmaniye belki hiç bir tarihte şimdiki kadar helake uğramadı. Bununla beraber şimdiki helakin çaresi diğer va-

kitlerdeki mühlihata bulunan çarelerden daha kavli "borçları kaldırmak"tır.

İşte Sultan Abdülaziz için ecdaddan daha büyük fütühat edebilecek vakit geldi.

Anlayınızki, açtığımız yol ne büyük fütühat meydana getiriyor. Görünüzki, siz bu tesbitinizle ne levha-i zafer arz ediyorsunuz. Umarımki, bu levha-i fütühatı padişahın hasta kendisine arz için bir dakika fevt etmezsiniz. İstanbul'ca yapılacak iş hemen çabucak yapılmalıdır. Padişaha esma' için size kapılar açıktır. Hemen komiteniz tarafından birini gönderiniz. Eğer kabil değilse arızanızı gösterecek bir sadık bulabileceğinize şüphe etmem.

İmza
Hadimi Sadıkınız
David Urquart

LETTER
 FROM MR. D. URQUHART
 TO THE NEW CASTLE COMMITTEE
 ON THE SUBJECT OF
 THE TURKISH DEBT

TRANSLATED IN TURKISH

11 DEC. 1875

انکلیز حکمناستندن وانفامورعالم و خیرخواه ام
 داود غورقو حارت افندیك بوکره اموراجنییه
 قومیتہ لر نینہ نیوقسطل جمعیتک ریئشی
 مسترقراوشی یه یازدیغی تحریرات
 نصایح آیاتک کندی قلمیله اولان
 انکلیزجه اصلندن
 لسان عثمانی یه
 ترجمه سی

عن غایتی

موترو (اسویجره)

فی ۱۹ نوامبر ۱۸۷۵

(۱۹ شوال ۱۲۹۲)

انگلزده دیون قومیتیه

بور

قومیتیک دیون عثمانیه بی مبحث ایدیشدن منون اولدم بوجیتا
منون اولدم لکن قومیتیکده فی الاصل دیونه عثمانیه براس
تادعایش کی نظر اولدینی جمنله ده تعجب ایتدم

بو بابده بن بالناصه نیوقسطل قومیتیه سنه اوتهدنبرو دولت عثمانیه
پایتده کوسترکلری خیرخواه لانی که بوکونکی حرکت خیره لرینه میبادر
انکرایدرک بیان حال ایدرم

زفیات تدیریمیه شانندن اولان دولت عثمانیه نیک مالیه سنه فسادعل ادخالیه
دولتی اوچورم کلرینه کتیرمش اولان مهملکاته دأر معلومات نافعیه بی
و منجیاته دأر وسائط حرکتی آنلرک پیش مطالع لرینه عرض ایلارم
شکایات حالیه آنی هلاکدن قور نارمغه وسیله ایدیله بیلور
اگر عثمانلی ده دهاتر حیات قالدیسه

بکا کوره وسزک رییسکزه کوزه اثر حیات باقی در دیون مهملکاتی تعدیل
وبالاخره کلیاً محالیمک وسائطنه تشبث اولمالی در بووسائطه تشبث
ازهرجهت واجب و بوبابده تدابیر لازمیه بی اشناد همه حال لایدرد
شمس دی دهاقدر دولت عثمانیه اسکی اصول شرعیه سنه دولتی
اگر بو عودت تدارک ایدارسه بتدی

سزک چکنرده احوال عثمانیه ایله مشغول اولدیغکرایام کریداختلالی

وقتہ تصادف ایتمش و یادشاهک لوندره یه سیاحتی دولت معظمه سنه تقریبی تسهیل ایلمش ایدی خاطر یکنده درکه نه احترامات فائقه ایله نائل شرف منول اولدیکز و بریائی امپراطورک احوال حکومتده دایر نصایح خیره وورمه که تاب سیاحتده دوچار اولیه رق فرصت بولدیکز نصایحکن کاینیغی نافع ایدی زیراسزا بر حکومت دکل ایدیکز زیراسزا حضورنده بولدیغیز سلطانه و احوال حکومتک کیفیت جریانه عالم و مطلع ایدیکز بولردن بشقه اول امرده بیلمسی واجب اولان معلوماتی حائز ایدیکز شول معلومات که عثمانلی نکل اعداسنک احوالنه و قوف قضیه سی در اوصره ده ایسه هب مسئله بو احوال اعدادن عبارت ایدی کریدا اختلالی طبق سزک شرح ایلدی ککر صورتله جریان ایلدی و مؤخر اوقائع جاریه نکل اثبات ایتدیکی وجهله باب عالی کندی قوتیله روسیه نکل قوتنه واقف اولدیغی مدتیجه عدوسنک اعلان حرب ایلمسندن پیهوده قورقه رق اختلال مذکور ی بردن ره باصدیرمغه مباشرت ایلدی سزاستانبوله تفهیم ایدیکز که روسیه دن قورقاسون روسیه نکل قوتی دولت عثمانیه یه ضرر ایده ییلور صافاسون سز بوتفهم ایچون عثمانیلردن دهان یاده اهل سکر باب عالی یه ییلدی ریکر که دولت ایچون امر هائل روسیه نکل قوتیله هلاک اوله ییله جکنده دکل فقط روسیه یی هلاک ایده ییله جکنده در بو قضیه یی روسیه ییلور لکن باب عالی ییلور روسیه نکل تیقن ایتدیکی شوقضیه یه باب عالی یی تیقن ایتدیرمی روسیه زمام حکومتی ارباب بصیرت ایدایسنه ویره یلیدنبرو بو یقینی حاصل ایتدی شول یقین که امپراطور نیقولا ۱۸۲۸ ده « بوغاز قیاندیغی کبی تجارتی نحو اولور » قولیله اقرار ایلدی باب عالی نکل و قوتی روسیه نکل آکلادیغی قدر باب عالی کندی آکلارسه کافی در بو آکلایش عمله اقدامه و اجراءته شوق ویرر برکه اوشوق کلدی می روسیه نکل و متفکرلیک ایده ییله جکلری حرکات بر قوری خوبانته منحصر قاله جفتدن تیقن ایدر که الکیوک موقع مستحکمه مالک ایملر و بو موقع

الدين فاجير مامغه ذكر مش و كورر كه دشمنلری بالكرت خويغات كوندر يورر
عسكر كوندر مكه قادر دكلر روسيه اجراى خويغات ايلد كده عثمانلى
آكلاي و يرملی كه كندى قوى در و كندى كندى قوتيله محمی در و او آره لقی
نه یا پیور سه هپ او و خیرلی یا پیور روسیه صلح و آسایشدن دم اورد قده
عثمانلى آكلاي و يرملی كه او آره لقی كندى هر نه یا پیور سه فنا یا پیور و كندى
تهلكه په آتور زيراد يك در كه روسیه جريان امور دن ممنون عثمانلى دولتی
آكا كندى اليه استا بولى تركى ايجاب ايدنه جك خدمتلرده بولنيور
استقراضات خدمتلری كبی

استقراضات ايجون بر تاريخ تقرير ايديكز كه بونكله ماليه نك شمديكي
اصول هلاك و صوله كيريشك اسبابنى اجتهاد ايديكز
بن سز مه مقدا بوتار غه دائر معلومات عتيقه و ر ميشيدم يكي شيلرا ايجون
قوميتنه كراعضاسنه مراجعت ايدرسكر

روسيه ادرنه معاهده سيله عثمانلى به ٦ مليون تحمیل ايتدی. و جمل کراندى
غرضی نه ايدوكی روسيه نك كندى اقراريله بزه معلوم اولدی روسيه نك
شول اقراری كه قونت نسلرودك غران دوقه يازمش اولديغی مکتوبنده
« امپراطورك پوليقيقه سی » دیو مصرح در

بوتصریح دن آكلا شيلور كه روسيه نك مرادی باره دكل آتجق عثمانلى بی
ویرمه جکی دره جهده بورجلی ایتك ایش

روسيه نك غرضنی تبين ايجون اليزده ده آچيق دليلار وار اما بوراده
تعداده محل يوق ازان جله مملكتينی اهلی دینه رهن ايجون بروجب
معاهده اون سنه ضبط ايدنه جكبی نيجون ضبط ايتدی روسيه دیدی كه
« بونلرا و نه كيلر (ديكر رهنلر) قدر عثمانلى بی ازه جك درجهده آغیر يوك دكل
اماموقعك اناختارینی اليزه ويرر و عثمانلى بی بولجام ايله اليزهده طوق
قولای اولور و ديون سييله وجودی حرکت اختیاری دن قالب سنه لرحه
روسيه نك نفوذيله متأراولماسی ايجاب ايدنه جكندن بزى تحريك ايتدیكي كی

﴿ ۵ ﴾

(۱) « كندىك بىقىلماسى لازم كلور »

روسىەنىڭ بوخىالى عبث اولوويردى اولوقت كە مسلمانلار كندى كندىلرئىنە
 ازهرجهت غيرت وحيث ايله اوج مليون قدر تدارك ايدوب ويردیلر
 روسىە مسلمانلار ك بغيرتله اواندقلىرىنى كوردىكى كى باقىسىنى باغشلار كى
 رىياتىمكە كندىنى مجبور بولدى مسلمانلار ك بوغيرتى انكلىز مالدارلى
 طرفلرئىن عرض اولنان اوج بچق مليون قرضى حسب الدىانته رد ايدلكرئىن
 صكره در بوقصه ردى بنم يازديغم بعض كابلرده كوردشسكردر بورزاده
 مختصرجه نقل ايدىم انكلىز مالدارلرئىن استحصال ايدىلان اوج بچق
 مليونلق عرض قرضى استاجوله كتورن بن ايدم اوت ۱۸۳۶ سالندە
 بن مسلمانلار ك شريعت شريفه سنده اولان قوتى وبوقوته مسلمانلار ك اطاعتنى
 ايوجه بىلدنكمدن آنلرى شو باره ايله روسىەنىڭ شرنىن قور تارهرق برخدمت
 ايتك خيالىله استاجوله كنتم باره لر جيبدە ايدى
 ريس افندى - ما كفافندى - بكاديدى كە « اكر مشكلاته
 دوست صادق ايسه ك نه نصيحت ويررسك استقراض ايت مى ديرسك
 يوقسه غيرت وفداكارلىق ايله مشكلاتى رفع ايت مى ديرسك لكن بن مسلمان
 دولت ك مسلمان مامورىم استقراض يلىق اليمدن كلز زيرادىتزه مخالف
 برسيته احداثيله واولادوا خلافة بار تقييل تحميليله كنهكار اولورم
 و خلفم اوله جق ريس افندى بو استقراضى طامع ايووب ردايمكە مجبور
 بولنه جفندن بن مرتكب مقوله سندن صاييلورم »
 دوات عثمانيه ۱۸۵۴ سال تأسف اشتمالنه قدر استقراضه اسير اولسادى
 وقتا ك لورد بالرسطون عثمانلى حقه افكار عموميه بن بالتحريك جلبه

Recent events ۱ نام كابتك ۲۰۵ و ۲۰۶ صحيفه لرئىنە رانصوم
 (فدا) بندى مطالعه اولنه
 مينه

﴿ ٦ ﴾

مجبور اولدی دیدی که « ترکیه نهلمستان درنه سیریا » لکن عثمانلی نك بیوک
بیوککنی ایمایده جک اولان « نه ده بورجی واردر » حقیقتی سولیکدن
اجتاب ایتدی زیرا دیونه ادخال ایتمک افکارنده ایدی

دیون عثمانیه ۱۸۵۳ ده باشلاما یوب فقط انگلیز و فرانسز اعانه دیو
مداخله ایتدکن صکره ۵۴ ده وقوعی دقتله مطالعه لازم در ۱۸۵۳ ده
باب عالی روسیه به حرب یعنی حرب شرعی اعلان ایتدی (اصل حرب شرعی
اول امرده عساکر عثمانیه نك ایتدیکی اولوب صکره دن اعانه دیو کلانلر
نه انتریفه لره مداخله ایتدکلرینه دائر معلومات ایچون بو باده یازمش اولدیغم
کابلریمه مر اجعتکزی اخطار ایدرم)

عثمانلی بو حربی اعلان ایتدکه باره بی زده ونصل بولدی بو کادائر
معلومات او وقتک غزته لرنده طبع ونشر اولندی اما دقتله او قوراکلار بو غیدی
پاره بی اعلان حربی رأی ایدن مجلس عمومی بولدی تدارک ایتدی اجنبی نك
پاره سنی استقراض ایچون رأی ویرمدی ۱۸۵۴ و ۵۵ ده استقراضات بالکفاله نك
شروط واسبابی سز پک ایوییلورسکز قرصه اعانه نامیله بودیونی قبوله
باب عالی بی جبر ایتدیلر وشونی ده بیلورسکز که قرصه اعانه اولنمادیغندن بشقه
- زیرا انگلیز حکومتی اورایه عسکر کوندرمکه مانع اولدی - پاره لقرصه
اعانه ایدیه بیله جک زمانده ویرلدی زیرا پاره ۱۸۵۵ اغستوسنده انگلیز حکومتک
النه کوروب تشرین نایسنه دک چیتمادی مقصدیا لکز تحمیل دیونه منحصر
دکل ایدی روسیه دشمن اولدیغیچون دیونه مستغرق ایتمکی استدی انگلیز ایشه
دوست صورتنده اولدیغیچون افساد اخلاق ایله سفاخته غرق ایلمکی دیلدی
انگلیز و فرانسزک تصادفی اولان دوستلغیله تمویه ایدیلان استقراضات
پاره لری کویا ممالک عثمانیه نك منابع ثروتی آچهرق تزییدوار دات ایدرکی
کوستزلدی ترکیه اورو بانظاماتی جمعیتنه اعضا ایدلدی و اورو یا حکومتلرینه
تقلیده سوق اولندی بورسهرده قردیلر آچاغه زور لاندی بوسوق و جبر
ترکیه بی تهلمکه دن بشقه شیئه سورمدی

بيوك خدمت اينديلر كيسه شمدي يه دك بومسئله يه دأر برشي ديمدي
بوحاربه روسيه نك كاملا انهمز اميله ختام بولد يغندن (زيراساستره
محاصره سني ترك و مملكتين دن رجعت محاربه يي بتورمشيدي) عثمانلي
برپاره بورج ايتمه ترك فتوحاتندن استفاده ايدردى اكر متفقلى اولمسه ايدى
لكن متفقار روسيه جه كثيرالفواند و نساء عليه عثمانلى جه قليل المنافع رسواستبول
محاربه سى تمديد ايتديلر

روسيه بوحاربه ايجون تام ايكي ييل تداركده بولميشكن ۱۸۰۴ده مملكتيني
تخليه دن صكره رجعت عزم ايتمشيدي

روس عسكرى مملكتيني برمقاومت كورميه ترك استيلاء ايلدى زيرا
انكليز سفيراسى ميدان حربى پروت دن طونه يه يعنى روسيه دن تركيه يه
نقل مراد ايلدكلرندن عثمانلى نك مقاومته مانع اولديلر اكر مانع اولما يديلر
حركت عسكريه ايجون برسند ده انجق ايام قيله مساعدا اولان پروت اوزرنده
محاربه نك دوامى ممكن اوله مائه جفى جهته عثمانليلى منع استيلاء يه قادرا يديلر
ترك و روس محاربه سنده تدبير بوغازى قيايوب روسيه يه امان ديد برتمكدن عبارتدر
موقعى كورميان جاهل بومسئله يي ايشيدنجه « ترك بونى يا ماماز زيرا يا پارسه
روس عسكرى پروتى پكر و ممالك تركيه يي استيلاء ايلر » كى براعتراض ايراد
وبونكله بحثى قرانديغنى خيال ايدر محاربه سابقه واقعاتى بواعتراضك
عبث اولديغنى كوسترز روسيه عثمانلى نك بوغازى قيتقله بوغازىنى صيقه جفى
بيلديكندن هر تاريخده و هر حالده بوغازىنى قورتارمغه چاره آرادى آرادى
بولامادى اكر قاره دن بوريكده چاره بولاق ممكن اولايدي چوقدن يا ياردى
۱۸۰۴ده مملكتينه كيرمسنه مساحه اولنه جفى جزم ايتدكجه دخوله جسارت
ايدمه مدى مع هذا طونه بوينده محاربه زباشلاينجه عثمانليلى دول متفقه
انتريقه سيله ضبط ايتك تدبيرىنى اخذه مجبور اولدى عثمانلى بونى يا پارسه
يعنى بوغازى قپارسه روسيه نك نه يابه يله جكنى بن سزه سويليم « روسيه
كروفاچار » نصل كه هر تاريخده عثمانلى آنى اخافه ايتدكجه بويه يابدى

﴿ ۹ ﴾

شونکته په دخي دقت ايدیکز ۱۸۴۶ ده پاره ايمچون نه اولمش ایدی
 بنم عرض ایلدیکم قرضی باب عالی قبول ایتمشیدی قبول ایده ایدی
 نه اولوردی روسیه پاره لری قبول ودرجیب ایدردی بنده عثمانلی په
 خدمت ایدیورم خیالیله مسقوه خدمت ایتمش اولوردیم فصل که بیلکچک
 دعوا ایدن کیمسه ر یتلری ایوا ولدینی حالده بیلهرک ایتدک لری کی
 وبنم او ختم دولت عثمانیه ک صکره دن دوچار اولدینی و بوکون رنجشی
 کورینان هلاکی تقدیم و تسریع ایلش اولوردی برکت و پرسون که او وقتک
 باب عالیسی مسلمانلرک حفظ وطن و حب استقلایت خصائلنی او یاندر مق
 شانندن اولان اصول عتیقه سنه موافق برقرار ایله سعی و غیرت ایلدی
 او بانان قهرمانلر آره سندن روسک رجعتی اقتضاء ایتدی آله جقدن و سلسله ده
 او تورمقدن و از یکدی اصول عتیقه نک قوتی مالیه بی تأسیس ایدن قواعدده
 ایو کورینور که هیچ بر تکلیف حاصلاتک نهایت نهایت خستی یکممک شرطیله
 لایتغیر مقرر ایدی بر فایح که برشی تعیین ایلش اخلاقی آبی بوزماغه قادر
 دکل ایدی هر سلطان اسلافک عهد و میثاقه باغلو ایدی تکالیف احداث
 ایتمک اوزره ترتیب اولتمش مجلس یوغیدی حاصلی بری کلوب یا ناینتک
 اوتکی کلوب بوزره بیلک عبثلری اوراده معلوم دکل ایدی تکالیف مسئله سنده
 فقط طریق مراتب یا لکر توزیع و تحصیل ایده جک اختیار مجلسندن عبارت
 ایدی رسوماته کلنجه رومان امپراطور لفته اولدینی کی یوزده اوچ ایدی
 بورسوماتدن حاصلاتک مصرفی مقن اولوب یوللره و کپرلره ولیمانلره
 و بالجله آتجار اوغورینه مخصوص ایدی

مالیه په اصابت ایدن برنجی ضریبه اهلک ۱۸۴۸ تجارت معاهده سی در
 بنم پادشاه معاهده تجارت معلوم مرکز اولدینی وجهله حکومتک تحریفاتیه
 و یوزده ۹ و ۱۲ کی کیات الحاقاتیه بوزلدی و لخر اجات اوزرینه رسومات
 سمات بعض اشیا دن اون کره رسم آله جق بر حساب ایله وضع اولندی
 بو محذات مسلمانلرک دیننه و قانوننه و عرفنه که آنلرجه هپسی بر اصله راجع در

﴿ ۱۰ ﴾

مخالف اولدیغندن خالص مسلمانلر بومحرمانه ال سورمکدن تعزایلتلریله رسومات و امانات روملرک وارمنیلرک و یهودیلرک اللریته دوشدی ۱۸۵۴ ده اعلان حرب ایدلدیکی تاریخ ده حال اشته بو حالتده ایدی روسیه معلوم اولدیغی اوزره عثمانلی بی دیون ایله بوغماغه چالشمش و فی ۲۶ نائل مرام اوله مامش ایدی ۲۶ ایله ۵۲ مایننده اصول شرعیه کرکی کی ضعیفلاشدیغندن اورو یا ایله اختلاط ثمره پیدا ایتدی اجانبندن استعانه افکاری «افکار جدیده» اولدی سفرای اجنبیه ایله برضمرظاهری کورلیان صیقی فیقی کورشمکدن ۴۶ ده بنم مشاهده ایتدیکم موانع شرعیه یواش یواش برطرف اولدی برده انشای محاربه ده استقراضات قبول اولنوورمسیله بتون بتون مساهله اولنوب باب عالی هر قوشان رباجی به آچیق باب عادی اولدی داخنده تزیید واردات ایله مصارفه فارشو کله مدیکندن اله جاضرجه یاره کچیرمک یولنی طوتدی نصل که اشخاص دخی دولترکی در استقراضله یاره تدارکی دهاقولای کلور حکومت بو استقرضانه محتاج اولدی یالکز « وارداتی تزیید ایله جک » دیور افکارده ترقی ایدن شمند فرایمچون دکل مصارف عادیه سیچون دخی حاجت مس ایتدی واردات بنم بیلدیکم یکون دن درت قات تزیید اولندی امامصارف بش قات روسیه نك ۱۸۲۹ ده آلتی ملیو تبحق بورج ایله اله آلتق استدیکی عثمانلی بوکون ایکی یوز ملیون لیره دن زیاده دیون مسمانه دوشدی دیون مسمانت دیدک زیرا مقسدار دیون یالکز اسم ده اولوب مبلغ صحیحه کلنجه یاری دن زیاده سی اله کچمدی حالبوکه فائض دأما بوز نامی اوزرندن حاصلات حقیقیه حسابندن دکل

حقیقت دوات عثمانیه اویوک اوشانلی دوات مرابجه جی یهودی اله کرفزار اولمش شخص فرد لالابالی درجه سنه ایندی بودیون روسیه ایله اوامادی اما نتیجه هپ بر چونکه روسیه نك مرامی مالیه عثمانیه نك دیونه استقراتی ایله افلاسه قرین اواماسی ایدی بو اواسون ده

﴿ ۱۱ ﴾

کیمک الیله اولورسه اولسون

اگر عثمانلی مالیه سنی قور تارمغه چاره بولمازسه موقع مهمک مفتاحی روسیه نك الله کچه چک بن بومفتاح مسئله سیله هر کسک آکلانق زعم ایتدکری معنایه ایما ایتیمورم آبحق روسیه مالیه یی مرامی اوزره نفوذی آتته آلتق غرضیله کچنده اجراء ایتدیرمکه ظفر بولدیغی وقعه معلومه یه تعریض ایدیورم مادام که باب عالی بونده روسیه یه اصغله ایتدی که روسیه نك بونده البته براویونی واریدی تمانی دخی دکلمکه دوام ایتسی لازم کلور دولتک اذاره سنه احتیاجات مالیه دن طولای تشریک ایدلدی الك کوچک امورده یله انکله مشاوره و محادله یه تنزل اولندی . دیمک که روسیه شمدی یه دک دیپلوماسی ایله و بعضی یالتلری یاقلاندرمغله . یا پامادیغی ایشی برانقه ایله بجره چک و عثمانلی یی مال جه جایه سی آتته آله جق . اکا کوره یولیتقه جه جایه قولای ایدی زیرا اصل سز برشی چونکه بونک ایچون خارجدن برقام و داخلدن برخوف ایجاد ایتک کافی لکن مال جه جایه کوچ زیرا روسیه نك مالیه سی عثمانلی مالیه سندن دها اویور حالده دکل ایکسی دخی حقیقتده بر بزندن فرقلی اولمان آچیق ایله اوغراشور . بالکر شوفر ق و ارکه روسیه یه قردی و اعتبار و ریورل عثمانلی نك حالته کلنجه مبالغه ایدیورل روسیه مالیه یی اله آلتق ایچون قابلیت معناده سنجه کندی مالیه سنه بعضی تدابیر اجراسی دیو کوزره پرده لچکه رک اورو یا یاچه لنده پاره بولور و اهل غریک پاره سیله اجرای مرام ایلر

ایوم بانق عثمانی عنواتیله اسمام وجود اولوب امور حکومته نفوذی اولان صرافخانه نك امتیازات «جدیده» سنی احتیاجات مالیه یه دأر مالیه جه بعضی ایجه مانوره لله کندی بانقه سنه یوتوب ممکن اولدیغی حالده حکومت عثمانیه یی اله آله جق کبی کورینور باب عالی نك نامنه تحمل واداسی ممکن اولمان بر دیونی تعهدیتی دخی بو دیدیکمی تصدیق ایدر شویله که بن بومستله اوزرینه افکاریمی بازار کن «موند» اسمنده می فرانسرغنه سنک

﴿ ۱۲ ﴾

۱۷ نوامبر تاريخلى نسخەسى كىردىلر لوندوندىكى «دايلى نيوز» جرنالدىن نىقلە
«جزال اغنايف سلطانه روسيه نى كفالتيله راستقراض جديده عرض ايلدى»
مأئندە استانبولدىن برتلگرام يازمىش

توانمىش عثمانيه بودولتىك نىچە كره دوشمشىكن هر برنده قولايجه قالمىشندن
فضله كسب قوت ايلدى كىنه چوق مثالر كوسترر بو حكمتى آكلامق ايچون
بطن سالف وفايعنى مطالعه كافي در دولت عثمانيه يى موت ديوندىن صكره
بعث ايتىك مىكمن وسهل در بن بونى هر كسدىن ايوييلورم بلكه عثمانيليره دخى
اخطار ايتكىلكم لازم در زير اسكى وقتك آدملىرىن همان برقاچ كيسه قالدى
باقيسى كوچدىلر

غله ماليله ديار برنجى كرد استشاره ايلدى كلرى تاريخده عثمانلى نىك بالجمله وارداتى
درت مليوندىن عسارت ايدى عسكى تنظيم اولتماش كىلى ناوارين ده
تلف ايدىش يكيير يلكى لغوك تىچسه طبيعيسى اولان ايالات اختلالاتى
واجابىك يونانستان و روسيه قنده ليله اخلالاتى وطونه بوينده روسيه يه
اون يىل حق تصرف و يرن وانظار عالده دولتى كلياحوايليان معاهده نىك
امضاسى كى مهلكات دخى موجود بولمىش ايدى شمدى اوغراشه جغمر شىلر
بونلر كى ايشلرد كل چاليشه جغمر ايش عثمانلى نىك ناموسنى تحريك قضيه سندن
عبارت عثمانيلير هر نىقدر اوروياليلره اختلاط ايلدىلر سده حاليا ايجلر نده
ناموسلى كوكلر وار عثمانيليرى هر تاريخده و هر مشكل ده اوياندىران
خصلت ناموس ايدى

يالكر بن عمر ده درت كره كوردم كه عثمانلى «عار» قبول ايتاملك ايچون
بتون اوروياليله قارشوقودى

برنجيسى ناوارين تىچسه سى اولان برضعيت وقتده دولار بعه نىك
جبرينه قارشو پروتوقولى امضالامادى نيچون ناموسنه طوقندى نيچون
ايكيجيسى ۱۸۴۹ده روسيه و اوستريابالاتفاق بحاروله ملتجىلر ينى طلب بابنده
اعلان حر بله نيويف ايتدى كلرى هنكام ده عثمانلى رد ايله جواب و يردى نيچون

﴿ ۱۳ ﴾

التجاء ایدہ نی طلب قضیہ سی ناموسنہ طوقندیغیچون دیگر ایکی دولت
تخویف ایتمدیلسده باب عالی پی تصاحب دخی ایتمدیلر واقعا بودولتری
ردایدیشی استمزاء ایدرک اوله جغتہ فداکارانه برقم رمانلق صورتندہ اولدی
لکن بوضورت عثمانلی نك كندی قوتی وروسینك واورسترانك ضعفیتلرینی
بیلمز لکنندن نشئت ایلدی بودولت لر حرب وتعدی ایدہ ییلور صاندیلر
آنلرایسه مقتدر دکلرایدی

عثمانیلر ملجیایره مسافر دیدیلر مسلمانلرجه مسافر « ضیف الله » در
مسلمانلرجه ملجیایری قبول « مقتضای افکار بولیتقیه » ایله حساب اولماز
ملجی « الله مسافری » اولدیغیچون قبول اولنور

بواعتقاده اولان انسان کامل الندن ملجی آلق طلبی ناموسنہ طوقندی
اوت دینلجی دن تاپادشاهه قد هرکسك ناموسنہ طوقندی باقی دولت
عثمانك اوغلی سلطان عبدالمجیدك ردیه ده سویلدیکی کلام مضبوطرذر
دولت لرك مرای سرکابی واسطه سیله خبر ویرلدکده همان بردن بره
وبلامطالعہ باروت کی یارلایوب « بن بوسلطنك پادشاهی ایکن

الکاذنابعه مدن ولوقباختلی اولسون حق جایه پی سلب ایدہ مم
بندن ملجأ ویناه اولوق حقنی سلب می ایدہ جکلر بوسلب اولنه جغتہ
سلطنت سلب اولنسون « بوافاده تبعه سندن هر مسلمانك کولکنی طیرمالین
ناموسك تصویر اییدی بویله اولدیغنی پک ایوی یلورم اولوقتلر مالک
عثمانیه پی شمالدن جنوبه کریمکده ایدم هر مسلمانکی بوکوکلدہ کوزدم

انکلتره ایله فرانسه طرفندن عثمانلی تصاحب اولمادی دیدیکم اوزرینه
اعتراضه مجال ویرمک ایچون شونی علاوه ایدم عثمانیلرک شو حرکت
ناموسی اوروپا پی دخی تأثره مجبور ایتدی لکن بوتأثر انکلتره ده برخفیف
نمایشه و سلطان ردایدوب ایش بتدکدن صکره فرانسه طرفندن
برمکتوب رسمی به محصور قالدی

اوجخیسی فی ۱۸۵۳ باب عالی متفقلرینه رغبا اعلان حرب ایلدی

﴿ ۱۴ ﴾

بودخی ناموس ایچ-ون ایدی منجیقوفک نوطه سی نه استدی استدی که
« سلطان هتک عهد ایتدم » دیو اقرار ایلسون بویله براقترالی تکلیف
سلطانک ناموسنه طوقندی بعده و یانه قونغرهنسک تکلیف ایتدیکی شی
ینسه بویادی فرق بالکرتشوک منجیقوف نوطه سنده کی « هتک منطوق
معاهده » یرینه « هتک مفهوم معاهده » یازدیله سلطان بحق رد ایلمدی
واعلان حربی قبول ایتدی

دردنجیسی یکی اولدیغندن خاطر لرده در
کریدم مسئله سنده هپ دولت لر عثمانلی نك علیه نه حرکت ایدوب عصیان
آچیقندن آچیغه آزدیرد قلمده

انکلیز دخی اودولت لر دن خارجه دکل ایدی هر نه قدر بوگونکی
هرزه غوورن هرزه سنده اولدیغی وجهله حیادیده اغانه آچان برلور دروسل
یوق ای دیسه ده انکلیز حکومتی انسانیت نامیله ستر اغانه ایلمدی
عاصیله حرکت لر نده حریت و برک ایچون کیلریله عثمانلی نك آبلوقه سنی
بوزاق قاریلری چوققاری یونانستانه نقل ایتدی که اومسکین رده
احتیاج و مدتله هلاک اولدیله بومسئله ده دولت لر ک حرکتی غایت ناموس سز
اولدی زیرایونان اهل جنایت و بوجانی نك ثبات وجودی آنلر ک جایه سیله
محقق ایدی

انکلیزه که لورد پارسطون افندیسی بولندیغی تاریخده آنک مراداتی
اویناتقی ایچون یونان صولینه بر فیلو دونما کوندروب بتون اوروبایی
کندینه کولدی ره جگ صورتده آتته پی اورمق استدی اشته بوانکلیزه
متفق اولان ترکیه ده یونان حیدودلری نك یاپدق لری عصیانیه قارشو
برایکی لقردی سولیک استمدی بوعصیان مدید (من نیسان ۱۸۶۶
الی کانون اول ۱۸۶۸ ایکی بحق سنه دوام ایلمدی و عثمانلی پی بش میلیون لره
مصارفه صوقدی) اتناسنده روسیه امپراطوری قرنداشی قیزی اولغایه جهاز
اولوق اوزره کریدک یونانستانه ترکی طلب ایلمدکه سلطانک ناموسنه طوقدی

﴿ ۱۵ ﴾

ویدیکی جوابدن یالکز شونلری بوراده قیدایده بیلورم « بونی امضالادقن
 صکره بردها سرای ایشیکندن نصل ایاق آتیم خلقسه نه یوزله باقم
 تخمک واجدادمک هتک ناموسنی امضالاق استیورسکز بن بونی
 ارتکاب ایدهم » بوجواب اوزرینه سلطانک آدی « عناد » اولدی
 « عناد سلطان » اورویا به کتیرلدی یارس ده برطاقم مصنعات و مزخرفات
 و تزینات عسکریه ایله کوزلی قاشدی رلق مراد اولندی « قلب شاهانه بی
 اظهار حشمتله تصفیرایتک سر عناد بزمن اولدی » حلیاسیله طلب سابق
 فؤاد پاشایه آچدی لر بو کره یالکز کرید کل یکیشهر و ترحاله سنجاق لری دخی برابر
 یونانه ترک اولماسنک لزونی وردا اولندیغی حالده اشته بورا باب حشمت
 وشوکت اورویانک هپ بردن قیام ایده چکنی ایمارله القای رعب ایلدیلر
 فؤاد پاشا دیدی که « سلطنتک بقاسی واجب دکل آنجق اجرای وظیفه
 واجب در بزم فائز اوله بیلورسکز لکن زه بالاختر زهر بو تدره رق
 قتل نفس اینتیره مزسکز »

هرزه غوون ده عصیان دها برقاچ آی کریدکی یلارجه سورمدی اما
 اولدی اولمادی قره طاغه ترک ترهائی منشر اولدی شبهه یوق که
 بونشیر یائی اینلرک غرضی سلطان عبدالعزیزی تبعه سنک کوزنده تحقیر
 و تصفیر ایتک در

بوسنه ترکیه نك الكنازک قطعه سی در جغرافیاجه موقعی صعب
 و ترکیب مخصوصی ممنوع و تیز طبع حدید المزاج ترک اولمان مسلمانلره مسکون
 بجه بوسنه اختلالی روسیه نك تدارک ایده بیلدیکی آلتدن کوزیاده
 حبله کارانه اولانی در که باعث شکوی آره دقجه آتی تحریک ایدر

فی ۱۸۶۳ « ترانت » نام سفینه یه دأر مسئله اثناسنده موسیو طووه نلک برمکتوبی
 اوزرینه و زدیکم نطق ده اوستریانک « تعطیل قوه بحریه » خصوصنده
 اعانه نه کیفیتله سوق اولندیغی بیاه بحور اولشیدم مجتمزله بومسئله
 بیننده مناسبت موجود دکل کی ایسه ده بین الوقعتین علاقیه وایکسینی

﴿ ۱۶ ﴾

بریلاندن ظمهوره کلمش درجه ده کوستره جک اصله سزی ارشادا یچون
اونطق دن خاطرمده قالان باشلوجه کلماتی ذکر ایدیم
«..... اوستریا موقجه انکلتره دن و فرانسه دن بشقه برحالده در تعطیل
استیلای ونیک و طرد پاپا و تفریق بحار « و اختلال بوسنه » و ابطال غالیسیا
و محاربه هولستین مسئله لزنده رشوت کی و بریلان شیلر هر نقدر فرانسه دن
وانکلتره دن چیقدی ظن اولندیسده بونلرک منبعی لوندره دن و پارس دن
غیری رده در »

بونطق ده بوسنه اختلالی اوستریا به مضر ترکیه به دکل کی ایرادا اولندی
شوسبیدن که روسیه ایچون بوسنه ایکی طرفدن هر بری علیه نه مثلا برینی ضبط
دیگری رذکی براویون ایشنه یاره به جفی صورته ایکی یوزلی سلاح
قیلندن آلت در شمدی اوستریا بو اختلالی باصدیرمق ایچون
عثمانلی ایله اتفاقه محتاج در بووقه یونان حیدودلری مسئله سنه بکره مز که
اولتیماتوم کوندرمک زمانی اولسون لکن ۱۸۶۹ دالماجیا اختلالنده سلطان
قره طاغیلرک تعدیاتی منع ایتمکله اوستریا به اعانه ایتدیکی کی بوکون
بر حکمداری بچون و کلاسنگ لندن قورتاره رق جانب پادشاهی به
میل ایتدیرمکه چالشقی وقتی در

شمدی ضرر حاضر بو اولما یوب دیون مسئله سی اولدیغندن عثمانلیلرا ایچون
تذکاری نافع بر ماده ایله هرزه غوون مسئله سنی ختم ایدیم ۱۸ تشرین اول
۱۸۶۷ تاریخله فرانسه روسیه ایتالیا پروسیا باب عالی به ایشونوطه یی
« برآمدله » رسماً تبلیغ ایتدیلم « دول اربعه ترکیه یی کندی حرکتنه براقه رق
حرکتک اتناج ایدیه جکی مسئولیتدن تبری ایدرلر » باب عالی بونوطه یی
آنجه به قدر یونانه اولتیماتوم کوندرمشیدی فی ۳ کانون اول ۱۸۶۸
یونان حکومتنه اولتیماتوم کوندردی یونان اعلان حرب حس ایدوب
تعلیمات آتی استدیکی صره ده یعنی فی ۹ منه یونانستانک لوندره سفیری
آته حکومتنه شویله یازدی « روسیه سفیری بارون برونوفه کوره

﴿ ۱۷ ﴾

على الخصوص محاربه دن احتراز ایتک لازم زیرا دیگر خرسیتیان اهالی تک اعانه لری مأمول دکل و روسیه یاردم ایدمه جهك « اشته او وقعه نصل ایدسه شمدی هر سگ وقعه سی ده طبق اوبله در

شمدی چالیشه جق ایش دیونه چاره بولوق در بجه دیونی اصلندن قلع ایتک لازم یوقسه فائض لری ویره بیلکه تدبیر آره مق دکل مسئله تک مهم نقطه سی اشته بودر

بکافا لورسه عثمانلی بوکا چاره بولور اگر حقیقت حال کندوسنه بالفهم استقراض دنا تئی نه درجه ناموسنه طوقند یغی آکلادیلورسه و عثمانلی بی خراب ایتک استیان دشمنه آلدانمش اولدیغی کندوسنه بیلدی ریلورسه بو حالت مهله که سیاستجه کندی نفسی قتل ایتمکن عبارت ایدی قور توملاغه چالشعلری و دینارینه مخالفت و ضلالت ایتمش اولدقلرندن توبه نصوح ایتلری فرضدر

خلاصک چاره سی بوسعی و بوتوبه ایله تدارک اولنه بیله چکنندن کندیلرینک همتلرندن بشقه برشله قورتیله مازلر ۱۸۳۶ ده مسقو بورچندن قورتلق ایچون ایتدکاری غیرت بو باده مثال کافی در

بو چاره بی تدارک باینده ایراد جزئیاته محل مساعد دکل انجق وسائل کافیه موجود اولدیغنه بنم قانمش و اینا غمش اولدیغی سزه افاده ایدمه بیلک کافی در شول وسائل که شمدی دولت عثمانیه دیونی فالدیرق ایچون بر حرکت خفیفه ایله تدارک قادر در شول دیون که مقاولات مصنوعه اورزندن تأدیه اولتق لازم کلز بو تدارک ایچون حرکت خفیفه دیدیکم پادشاهک داخله نظری در یوقسه صویحی اجانب صرافله نظری دکل

بر عثمانلی پادشاه ایچون عمل صالح کوسرتوب تبعه سی ککندن تأمین ایدمه جهک و مداخلات اجنبیه دن قور تاروب استقلال و ناموسلرینی اعاده ایله جهک کون اشته بو کون در

﴿ ۱۸ ﴾

برياندن شو بورج خيٲتي دفع و بر طرفنده منابع ثروتي قپادان نظامات
ومعاهدات عنواني موانعي رفع ايتلي

بوموانع ايكي در بري قره كركري و رسوعات متعدده كه ۱۸۳۸ معاهده
تجارتك حكيمي قالمشسه ده بقيه يادكاري در ديكرى ده اراضى
ميره نك كيفيت تصرفي

بواراضى كه اشخاصك اولايوب «بلك» در كيفيت تصرفي هيچ برمانعه
چارچقسز ين توسيع اوانه بيله جكندن قيمت حقيقيه سى تزويد و بناء عليه
واردات ترق ايتدير بيله بلور زراعت و حراشتي تزويد ايدر ك تزويد واردات
ايد جك دها چوق شلر وارسه ده بوراده تعدادينه محل يوق
اشارت ايتديكم رسومات زراعت و تجارته مانع در بناء عليه تزويد وارداته مانع در
اونو تملك كرك عثمانليرك اصول عتيقه جه اداره ماليه لرى نه قدر ساده ايدى
اوساده لك ايدى كه مزارعى دوغ دوغ تزويد ايدوب حاصلاتى و بنا برين
وارداتى زباده لشدير ايدى

اشته بواصول معقوله در كه اوروپاليلر و كلای دولتي بالتغليب طبراقره
ويركولر ايجاد ايتدير تهر ك بوزديلر و يردكلى نصيحتك تپچه سى ايسه
« دولت عثمانيه جه جزئى حاصلات كتيره جك اولان رسومات » ايجاد بيله
ماليه بى خراب ايلك در شول ماليه كه آنك واردات حقيقيه سى اهالى نك
كندى مختار لرى اللربيله توزيع و تحصيل ايلسى لازم كلان تكاليف در
اعشار اصولنده نه دكلو فائده لرى وار و الترامى لغوله اهالى به براقى ده
نه قدر عدالت و منفعت وارانلره آكلتالى اهالى به براقى كه اصل تعشير بودر
مقدماسوريه ده و صكره اوروپاده (خميس ناميله) تجر به اولنوب چوق
فائده سى كورلىدى تعميم اولنه جقيره روسيه نك مداخله سيله ترك ايدلىدى
بش سنه لك وارداتى قياس طوته رقى بر حساب وسط بولقده ظلم وارد بوى
روسيه آجته لرى بلغار لرى اغفال ايدر ك و ماليه به پيشين و يرين ملت رملرى
وطشمره لرده مراحه جيلرى آلات ايليه رك شكاي تير آجدى بومداخله و اغفالى

﴿ ۱۹ ﴾

بن آکلامشیدیم حقیقتی بیلان بر عثمانلی بو کونلرده بکایان ایله تصدیق ایلدی
 شایان دقت موادندندر که اسکندر دن مقدم دول قدیمه ده اولدیغی کی
 دولت عثمانیه مصارف حربیه و فوق العاده ایچون « خزینه اندرون »
 آنخاذا تمشیدی بوخزینه پی سلطان بریکدیردی اما کندی مالی دکل ایلدی
 حتی اقتضای قطعینسه فتوا اولمادقجه نهوز برنه سلطان آچامزدی بر پادشاه
 وفات ایتدکه جسدی قپوآره سنده بر حصر اوستنه یا تیریلوب خلق اوله حق
 پادشاهه بالجنه وجوه دولت حضورنده شیخ الاسلام طرفدن « خیالخانه
 سلطنتده کامکارک عاقبتی بو » کی کو سترادکن ضکره « پدیریکر (یاخون
 برادریکر) بو نجه تصرفلایدوب اشته شو قدر مال براقدی » دیوخزینه
 اندرون صدقلمری آچیلور و دقتی یا ایله رق اراثه ایدیلوردی سلطان سلیم
 ثالث وقتده احتیاجات ضروریه دکن بوخزینه اندرون موجود ایلدی
 ۱۸۲۸ و ۲۹ ده روسیه بحار به لری و ناوارین دن صکره کیلر انشاسی
 و یکچیر یلرک محسوی و عسکر تنظیمی کی بیوک ایشلرک احدلرک رسو مان
 و استقرضات ایله اولمایوب بقیه ثروتله یا بلدیغندن آککلا شیلور که
 سلطان محمود دخی بوخزینه پی اجبا ایلدی اولوقدن صکره وجودیه
 واقف دکل لکن شونی دعوا ایله یا اورم که شمدکی پادشاه سلطان عبدالعزیز
 خزینه اندرون آنخاذا ایلدی الیوم بونده نه قدر آلتون وار و شودیور
 حیثاتی محو ایچون نه مقدار باره لازم دیهم فقط بو پادشاهک حب و وطن
 و دواتنی تخلص خصوصنده اجداد عظامندن کیر و قالیه جغنی سویلیه یا اورم
 لازم که سز بو مسئله پی بیله سکر و بکا خاصه خبر و براندی که سلطانک
 باره بریکدی بریشی بو یله ایشلر آکلامغه قابلیت اولمان اورویالیرک ظنی کی
 حرص و طمعندن اولمایوب آنجیق اشارت ایتدیکم « خزینه اندرون »
 املاسی ایچون در

شمدی شهمه کتور میان مسئله شودر که اگر بورجلری محو ایتمه پادشاه

﴿ ۲۰ ﴾

اقتناع ایدیله ییلورسه پادشاهک بو عمل صالحی بتون مسلمانلری وهپ تبعه سنی
ایله تأمین ایدر اویله جلب ایلرکه هر کس اوغورینه قربان اولور
دولت عثمانیه بلکه هیچ برتارخده شمدیکی قدر هلاکه اوغرامادی
وینکله برابر شمدیکی هلاکک چاره سی دیکر وقتلرده کی مهلکاته بولسان
چاره لردن دهاقولای « بورجلری قالدیرمق »

اشته سلطان عبدالعزیز ایچون اجدادنندن دهاییوک فتوحات
سینه یله جک وقت کلدی

کلا ییکرکه آج دیغکر بول نه یوک فتوحات میدانته کتور یور
کور ییکرکه سز بوتشبتکرله نه لوحه ظفر عرض ایدیورسکر
اومارمکه بولوحه فتوحاتی پادشاهک خاصه کندینه عرض ایچون
برقیقه قوت ایتمسکر استابولجه یا ییله حق ایش همان چاپق باطلالی در
پادشاهه اسماع ایچون سزه قبولر آجقدر همان قومینه کر طرفندن
برنی کوندر ییکر اگر بوقابل دکلسه عریضه کری کتوره جک برصادق
بوله یله جک کره شبهه اعم

(امضا)

خادم صادقز

داود عورق حارت